

เขียนเหวิน: คำประพันธ์พิเศษของจีน

駢文: 中文的特殊文體

Pianwen: Chinese Special Prose

ถาวร สิกขโกศล¹

เขียนเหวิน (駢文 piánwén) เป็นคำประพันธ์พิเศษที่มีเฉพาะในภาษาจีน ในชาติอื่นๆ ปกติจะแบ่งคำประพันธ์เป็นร้อยแก้ว (Prose) กับร้อยกรอง (Verse) แต่จีนจะแบ่งเป็นยวินเหวิน (韻文 yùnwén) คือคำประพันธ์มีสัมผัส สำนเหวิน (散文 sǎnwén) คือคำประพันธ์อิสระ และเขียนเหวิน (駢文) คือคำประพันธ์ตุลภาค คำประพันธ์มีสัมผัสส่วนมากของจีนคือร้อยกรอง สำนเหวินคือร้อยแก้ว ส่วนเขียนเหวิน ไม่บังคับสัมผัสอย่างร้อยกรองจึงควรอนุโลมจัดเป็นร้อยแก้ว แต่บังคับ “ตุลภาค” เป็นฉันทลักษณ์ ดังนั้นจึงควรเรียกว่า “ร้อยแก้วตุลภาค” เป็นคำประพันธ์พิเศษที่มีเฉพาะในวรรณคดีจีนเท่านั้น

ตุลภาคคืออะไร?

ตุลภาคเป็นฉันทลักษณ์เด่นประการหนึ่งของภาษาจีนและภาษาไทย ได้แก่ ข้อความสองส่วนที่เสียงและความหมายสมมูลกัน กล่าวคือ มีจำนวนคำ (หรืออักษร) เท่ากัน ความหมายเป็นคู่กันอย่างสละสลวย เสียงสูงต่ำหนักเบา ก็ประสานกันไปอย่างไพเราะ จะอยู่คนละวรรคหรือในวรรคเดียวกันก็ได้ แต่ส่วนมาจะอยู่คนละวรรคกัน ขอยกตัวอย่างจากภาษาไทยก่อน เช่น รักดีไหมจ้ะ รักชั่วไหมเสา หุงข้าวประชดหมา ปิ้งปลาประชดแมว มีทองเท่าहनวดกึ่ง นอนสะดุ้งจนเรือนไหว การกินการอยู่ใครไม่สู้พอ

¹ ถาวร สิกขโกศล อดีตผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันเป็นนักวิชาการอิสระ

林運熙，泰國法政大學人文學院中文系助教授，現已退休。
Taworn Sikkhakosol, assistant professor, Chinese Department, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University. He is now retired.

การพ่ายการถ่อพ้อไม่สู้ใคร ส่วนประเภทที่อยู่ในวรรคเดียวกัน เช่น หมูไปไก่อมา น้ำลดตอ
ผุด เป็นต้น

ตุลภาคเป็นลักษณะไพเราะประการหนึ่งในภาษาไทย นิยมใช้ในการประพันธ์
ทำให้ข้อความไพเราะสละสลวย เช่น ร่ายในลิลิตพระลอตอนหนึ่งว่า

แกว่งดาวพันฉะฉาด	แกว่งดาบฟาดฉะฉัด
ซ้องหอกซัดยะยุ่ง	ซ้องหอกฟุ้งยะย้าย
ข้างซ้ายรบบมึคลา	ข้างขวารบบมึแคล้ว
แกลัวแลแกลัวชิงช้า (ฆ่า)	กล้ำแลกล้ำชิงชั้น
รุมกันฟุ้งกันแหง	เข้าต่อแย้งต่อยุทธ์

หรือบทกลอน “หัวใจเมือง” ของ ถนอม อัครเศรณี ที่ว่า

เมืองใดไม่มีทหารหาญ	เมืองนั้นไม่นานเป็นข้า
เมืองใดไร้จอมพารา	เมืองนั้นไม่ช้าอัปจน
เมืองใดไม่มีพณิขเลิศ	เมืองนั้นย่อมเกิดขัดสน
เมืองใดไร้ศิลป์โสภณ	เมืองนั้นไม่พ้นเสื่อมทราม
เมืองใดไม่มีกวีแก้ว	เมืองนั้นไม่แคล้วคนหยาม
เมืองใดไม่มีนาริงาม	เมืองนั้นหมดความภูมิใจ
เมืองใดไม่มีดนตรีเลิศ	เมืองนั้นไม่เพริศพิสมัย
เมืองใดไร้ธรรมอำไพ	เมืองนั้นบรรลัยแน่นอน

กลอนบทนี้มีลักษณะเป็น “ตุลภาค” หรือ “คู่สมดุล” กันทุกบาท สละสลวยและไพเราะ
มาก เนื้อหาก็คือเป็นข้อคิดสอนใจดีเยี่ยม จนเคยเข้าใจผิดกันว่าเป็นพระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมานาน

ลักษณะตุลภาคในภาษาจีนเรียกว่า “ต๋ยอ้อว” (對偶 duì'ǒu) ถ้าเป็นตุล
ภาคที่อยู่คนละวรรค เป็นคนละประโยคเรียกว่า “ต๋ยจั้ง” (對仗 duìzhàng) ซึ่งควร
แปลว่า “คู่สมดุล” หมายถึงประโยคหรือข้อความสองวรรคที่มีลักษณะตุลภาคเข้าเป็นคู่
กัน

ในภาษาจีนนิยมลักษณะคู่สมดุมากกว่าภาษาไทย ในภาษาพูดทั่วไปมีอยู่ดาษดื่น เช่น สำนวนที่ว่า

Yì yán jì chū	sì mǎ nán zhuī
คำจีน 一言既出	駟馬難追
แปลตามคำ หนึ่ง คำ เมื่อ ออก	สี่ม้า ม้า ยาก ตาม
แปลเอาความ เมื่อลั่นวาจาแล้ว	รถเทียมสี่ม้ายากจะตามทัน

ความหมาย เมื่อได้ลั่นวาจาแล้ว ยากที่จะกลับคำได้อีก (คือพูดคำไหนเป็นคำนั้น)

ข้อความสองวรรคนี้ คำเป็นคู่สมดุกันทุกคู่ คือ yì (一 หนึ่ง) คู่กับ sì (駟 สี่ม้า) yán (言 คำพูด) คู่กับ mǎ (馬 ม้า) jì (既 เมื่อ) คู่กับ nán (難 ยาก) chū (出 ออก) คู่กับ zhuī (追 ตาม) คู่แรกเป็นคำบอกจำนวนคู่กับคำบอกจำนวน คู่ที่สองคำนามคู่กับคำนาม คู่ที่สามคำวิเศษณ์คู่กับคำวิเศษณ์ คู่ที่สี่คำกริยาคู่กับคำกริยา

เสียงวรรณยุกต์ของทุกคู่ก็สมดุกัน ซึ่งไม่ขอกล่าวถึงรายละเอียด คู่สมดุในภาษาจีน พิถีพิถันกว่าในภาษาไทย กล่าวคือ ต้องเป็นคำชนิดเดียวกันตามหลักไวยากรณ์ เช่น คำนามคู่กับคำนาม คำกริยาคู่กับคำกริยา ความหมายก็ต้องเป็นประเภทเดียวกัน เช่น พ่อ (父 fù) คู่กับ แม่ (母 mǔ) ภูเขา (山 shān) คู่กับแม่น้ำ (河 hé) หรือน้ำ (水 shuǐ) กล่าวโดยสรุปคู่สมดุหรือดุภาคในภาษาจีนต้องเป็นคู่กันทั้งเรื่องเสียงวรรณยุกต์ (音對 yīn duì) ความหมาย (義對 yì duì) และชนิดของคำ (詞類對 cílèi duì)

ลักษณะดุภาคนี้จะแต่งเป็นคู่สมดุเพียงคู่เดียว มีความหมายสมบูรณ์ในตัว เรียกว่า ดุ่ยเหลียน (對聯 duìlián) หรือ “ดุยเลี่ยน” ในภาษาแต้จิ๋ว ซึ่งนิยมแปลว่า “กลอนคู่” ตัวอย่างกลอนคู่ที่คนไทยรู้จักกันดี คือ กลอนคู่หรือดุยเลี่ยนเทศกาลตรุษจีนที่คู่กันตามเสียงภาษาแต้จิ๋วว่า “ซินเจียยู่อี่ ซินนี้ฮวดไช้”

เสียงจีนกลางว่า	xīnzhēng rú yì	xīn nián fā cái
คำจีน	新 正 如 意	新 年 發 財
แปลตามคำ	ใหม่ เดือนอ้าย สม ใจหวัง	ใหม่ ปี งอกงาม สิ้นทรัพย์

แปลเอาความ เดือนอ้ายใหม่ได้สมจินตนา ปีใหม่มาพูนทรัพย์นับอนันต์

กลอนตรุษจีนคู่ที่นิยมกันว่าไพเราะมากคือ คู่ที่ หลินต้าชิน (林大欽 Lín Dàqīn พ.ศ. 2054-2089) หรือลิ้มได้คัมจอหงวนชาวแต้จิ๋วแต่งไว้ว่า

วรรคแรก	天	增	歲	月	人	增	壽
วรรคหลัง	春	滿	乾	坤	福	滿	堂
คำอ่าน	tiān	zēng	sui	yuè	rén	zēng	shòu
	chūn	mǎn	qián	kūn	fú	mǎn	táng
คำแปล	นภา	เพิ่ม	ปี	เดือน	คน	เพิ่ม	วัย
	วสันต์	เต็ม	ฟ้า	ดิน	โชค	เต็ม	บ้าน

คำในทุกตำแหน่งเป็นคู่สมมูลกันอย่างกลมกลืน ความหมายก็เป็นสิริมงคล แต่เคยมีเศรษฐีอวดรู้คนหนึ่ง เอาด้ายเลี้ยงคู่นี้ไปใช้ในงานฉลองวันเกิดครบรอบ 80 ปีของตัวเอง โดยแก้คำว่า 人 (rén คน) ในวรรคแรกเป็น 母 (mǔ แม่) เพื่อให้สอดคล้องกับการฉลองอายุแม่ ก็เลยเป็นเรื่องตลกร้ายฉีกหน้าตัวเอง เพราะคำว่า 母 (mǔ แม่) ต้องคู่กับคำว่า 父 (fù พ่อ) ความหมายของกลอนคู่นี้ก็เลยกลายเป็น “นภาเพิ่มเดือนปีแม่เพิ่มวัย วสันต์เต็มฟ้าดินไปพ่อเต็มบ้าน”

คู่สมมูลที่แต่งต่อเนื่องกันไปหลายๆ คู่เป็นเรื่องราว หนึ่งเรื่องหรือหนึ่งบท เรียกว่าผืนเหวิน (駢文) คำว่า “ผืนเหวิน” หมายถึงม้าคู่ที่เทียมรถ “เหวิน 文” ในที่นี้หมายถึงเรื่องราวที่ประพันธ์ขึ้น “ผืนเหวิน” คือเรื่องที่แต่งขึ้นเป็นคู่สมมูลเหมือนม้าคู่ที่เทียมรถเป็นคู่ๆ แต่มีหลายคู่ต่อเนื่องกันเป็นเรื่องเป็นราวตลอดทั้งบทหรือเกือบตลอดทั้งบท มีบางประโยคที่ไม่เป็นคู่สมมูลแทรกอยู่บ้างเป็นส่วนน้อยก่อนุโลมถือเป็นผืนเหวินได้ ลักษณะเช่นนี้มีแต่ในภาษาจีนเท่านั้น

ผืนเหวินมีพัฒนาการมายาวนาน จนรุ่งเรืองสูงสุดในยุคราชวงศ์เหนือ - ราชวงศ์ใต้ (南北朝 Nán-Běi Cháo พ.ศ. 963-1132) หนังสือ เหวินซินเตี่ยวหลง (文心雕龍 Wén Xīn Diāo Lóng - สลักมังกรหัวใจวรรณศิลป์) ซึ่งเป็นตำรา

วรรณคดีวิจารณ์เล่มสำคัญของยุคนั้น แต่งเป็นเขียนเหวินทั้งเล่ม นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่นๆ อีก

ฉันทลักษณ์ของเขียนเหวินคือ คู่สมดุลงซึ่งบังคับเสียงวรรณยุกต์กับความหมาย ต้องเป็นดุลงากัน แต่ไม่มีสัมผัส ในวรรณคดีจึงไม่จัดเป็นร้อยกรอง (詩歌 shīgē) แต่ก็ไม่ใช่ความเรียงหรือร้อยแก้วธรรมดา (散文) ฉะนั้นจึงควรแปลว่า “ร้อยแก้วดุลงาก”

เขียนเหวินหรือร้อยแก้วดุลงากเชิงวรรณศิลป์ที่มีชื่อเสียงมากของจีนได้แก่ “คำนำบทวิหอลึงหวัง (滕王閣序 Téngwánggé Xù) ” ของหวังป้อ (王勃 Wáng Bó พ.ศ. 1193-1219) กวีเอกยุคต้นราชวงศ์ถังและ “จารึกกระท่อมหยาบเถื่อน” ของหลิวอี้ซี (劉禹錫 Liú Yǔxī พ.ศ. 1315 -1385) เรื่องแรกยาวและวิจิตรแปลกยาก จึงขอแปลเรื่องหลังไว้เป็นตัวอย่าง ดังนี้

《陋室銘》（唐）劉禹錫

“山不在高，有仙則名；水不在深，有龍則靈。斯是陋室，惟吾德馨。苔痕上階綠，草色入簾青。談笑有鴻儒，往來無白丁。可以調素琴，閱金經。無絲竹之亂耳，無案牘之勞形。南陽諸葛廬，西蜀子雲亭。孔子云：「何陋之有？」”

จารึกกระท่อมหยาบเถื่อน¹

หลิวอี้ซี รจนา

“ภูผามีได้อยู่ที่สูง มีเขียนจึงโด่งดัง วารีไม่ได้อยู่ที่ลึก มีมังกรจึงศักดิ์สิทธิ์ ที่นี้คือกระท่อมหยาบเถื่อน แต่คุณธรรมข้าจร ครบตะไคร้ขึ้นจับขึ้นบันไดเขียวข่ม สีหญ้าชุ่มฉ่ำผ่านมู่ลี่ขจีสดใ³ ผู้สรวลเสสทนกลั่นเหล่าปราชญ์ ผู้ไปมาขาดคนไร้ปัญญา สามารถเล่นขิมงามเรียบผุดผ่อง อ่านคัมภีร์ทอง (ของพุทธแลเต๋า) ไม่ระคาย โสดเพราะเสียงดนตรีที่รบกวน มีรู้เหนือกายจากหนังสือราชการ กระท่อมหญ้าของขงเบ้งที่หนันหยาง⁴ 軒น้อยของจื่อหยุนที่ซีลู่⁵ ขงจื๊อล่าว่า “จะมีความหยาบเถื่อนอยู่ที่ไหน”⁶

คำอธิบาย 1.จารึกกระท่อมหยาบเถื่อน คือข้อความที่ผู้แต่งเขียนติดไว้ที่กระท่อมของเขา บทภาษาจีนยาวเพียง 81 อักขร เป็นร้อยแก้วตุลภาค (駢體文 piántiánwén) ที่สละสลวยไพเราะ ให้ทั้งจินตภาพและความคิดนึกอันลึกซึ้ง เป็นร้อยแก้วตุลภาคชั้นเอก บทหนึ่งในวรรณคดีจีน คำว่าหยาบเถื่อน หมายถึงกระท่อมที่สร้างอย่างหยาบๆ อยู่ห่างไกลจากความเจริญทางวัตถุ ถิ่นคือแดนเถื่อนทุรกันดาร

2. หลิววี่ซี (พ.ศ. 1215-1285) ชื่อรอง (字 zì) ว่า เมิ่งเต๋อ (夢得 Mèngdé) เป็นนักปรัชญาและกวีเอกสมัยราชวงศ์ถัง บทนิพนธ์ “จารึกกระท่อมหยาบเถื่อน” แสดงถึงอุดมการณ์อันสูงส่งของเขา ที่ไม่ยึดติดยศศักดิ์ชื่อเสียง เกิดทุนความเรียบง่ายดั่งงาม เป็นผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้เขามาก

3. หมายถึงสี่หูกผ่านมู่ลี่เข้าไป เขียนงามจับตาอยู่ในห้อง เมื่อรวมกับบรรทัดหน้าแล้วเป็นตุลภาคที่ให้จินตภาพความร่มรื่นสงบงามของธรรมชาติที่น่านั่งมาก

4. ขงเบ้งเคยปลีกวิเวกใช้ชีวิตสงบสุขอยู่ที่หนันยาง ต่อมาเล่าปี่จึงเชิญมาเป็นเสนาธิการ

5. จื่อหยุน (子雲 Zǐyún) เป็นชื่อรองของหยางซุย (揚雄 Yáng Xióng) ปราชญ์ทางด้านปรัชญา ภาษา และวรรณคดีสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก เขาสร้างขนานน้อยอยู่ที่ซีสู่คือภาคตะวันตกของมณฑลเสฉวน กระท่อมหญ้าของขงเบ้งและขนานน้อยของจื่อหยุนล้วนเรียบง่ายอยู่ห่างไกลความเจริญ แต่เจ้าของเป็นนักปราชญ์ จึงมีชื่อเสียง ผู้คนยกย่อง สองวรรณคดีนี้บ่งชี้ว่ากระท่อมของหลิววี่ซีก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน

6. วรรณคดีท้าวความ (Allusion) ถึงข้อความในหนังสือหลุนอวีบรรพที่เก้า (บรรพจื่อหั่น) ข้อ 14 ที่ว่า “ขงจื้อจะไปอยู่แดนเผ่าจ้าวอี้ มีคนบอกว่า ‘ที่นั่นเป็นถิ่นหยาบเถื่อน (คือห่างไกลจากความเจริญ) จะอยู่ได้อย่างไร’ ขงจื้อกล่าวว่า ‘วิญญูชนไปอยู่ที่นั่น จะมีความหยาบเถื่อนอยู่ที่ไหน’” วรรณคดีนี้เป็นการสรุปเรื่องด้วยวาตะของจริยเมธีขงจื้อยืนยันว่า กระท่อมของผู้แต่ง (หลิววี่ซี) ก็มีได้หยาบเถื่อน เพราะเจ้าของมีความรู้และคุณธรรมจรจรายว่าเป็นวิญญูชนหรือบัณฑิต (君子 jūnzǐ) คนหนึ่ง

ร้อยแก้วตุลภาคเรื่องนี้ ประกอบด้วยประโยคใหญ่ซึ่งแสดงด้วยเครื่องหมายมหัพภาค ๐ หรือ full stop แปรประโยค ประโยคสุดท้ายเป็นประโยคเดี่ยวเพียง

ประโยคเดียว ข้างต้นเจ็ดประโยคเป็นประโยคคู่ 7 คู่ มีประโยคคู่ที่สองที่ว่า “ที่นี่คือ
กระท่อมหยาบเถื่อน แต่คุณธรรมข้าจร” เท่านั้นที่ไม่เป็น “คู่สมดุล (對仗)” อย่าง
ชัดเจน ที่เหลืออีก 6 คู่ล้วนเป็นคู่สมดุลที่ไพเราะทั้งเสียงและความหมาย รวมทั้งเรื่อง
แล้วใช้เพียง 81 อักษร ทุกอักษรสละสลวยงดงามเป็นพลอยพราวแสงที่รวมกันเป็น
รัตนมาลาล้ำค่าในขุมคลังวรรณคดีจีน

เนื่องจากดุลภาค (對偶) เป็นวรรณศิลป์สำคัญประการหนึ่งของจีน และ
ร้อยแก้วดุลภาค (駢文) เป็นคำประพันธ์สำคัญชนิดหนึ่งของจีน ในวงการการศึกษา
อักษรศาสตร์จีนยุคเก่าจึงให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้มาก มีตำราเรียนเรื่องดุลภาคหลายเล่ม
ตำราเล่มหนึ่งชื่อ อี้ว์เสว่กุสือฉงหลิน (幼學故事瓊林 Yòuxué Gùshì Qiónglín)
แต่งเป็นผืนย่นเหวินทั้งเล่ม เนื้อหาว่าด้วยความรู้จีนวิทยาสำหรับเยาวชน เมื่อศึกษาจบ
ผู้เรียนจะมีความรู้จีนวิทยาทันฐานดีพอที่จะศึกษาต่อด้านอักษรศาสตร์และวรรณคดีจีน
ต่อไปได้อย่างดี ทั้งซึมซาบเข้าใจเรื่องดุลภาคดีจนสามารถแต่งตามแบบได้โดยอัตโนมัติ
แต่งตุ้ยเลี้ยงได้ดีโดยไม่ต้องฝึกอย่างเคียวกรำ ในวงการศึกษากิจจึงเรียกชื่อหนังสือเล่มนี้
ไพเราะมาก

ฉงหลิน (瓊林 qiónglín) หมายถึง ป่าแก้วหรือรัตนนา กุสือ (故事
gùshì) ในหนังสือนี้คือ เรื่องราว ส่วนอี้ว์เสว่ (幼學 yòuxué) คือความรู้สำหรับ
เยาวชนหรือยุววิทยา รวมแล้วหมายถึง ป่าแก้วแห่งเรื่องราวความรู้สำหรับเยาวชน ซึ่ง
อาจผูกเป็นชื่อที่สละสลวยได้ว่า ยุววิทยารัตนนาบกรณ์ เป็นตำราเรียนเบื้องต้น หรือ
“มูลบท” สำคัญเล่มหนึ่งของจีน หนังสือเล่มนี้ เฉิงเตงจี (程登吉 Chéng Dēngjí)
คนสมัยราชวงศ์ซิง (ไม่ทราบปีเกิดและปีตาย) เป็นผู้แต่ง ยังได้รับความนิยมใช้สอนจีน
วิทยาเบื้องต้นแก่เด็กจีนอยู่จนทุกวันนี้

